

KARAKOYUN EFSANESİ

İsmet ALPASLAN

Bir genç oğlan, sürü sahibi zengin bir adama çoban olur. Bu genç, ağasına yedi yıl, Ağrı dağı ile Karaköse arasındaki dağlarda koyun otlatarak hak almadan çobanlık yapar. Gün gelir çoban, ağanın Besdi adındaki güzel kızına âşık olur. Çoban hareketleri, çaldığı kaval ve söylediği türkülerle aşkını kıza sezdirir. Derken kız da buna âşık olur. Zamanla Ağa, çobanın kızına sevdalandığını öğrenir. Kızının bir çoban ile evlenmesine müsaade etmez.

Çoban koyunları yaylada otlatırken, birgün eşkiyaların baskınına uğrar. Araplar, çobanın elini kolunu bağlayarak, koyunları götürürler. Aras nehrinin ötesine geçince, bir koyun kesip ziyafet çekerler. Akşam olunca yatarlar. Çobanın köpeği hemen ağasının kapısına gelir. Kız, köpeği görünce şüphelenir. «Mutlaka çobanın başına bir hal gelmiştir» diye, kara kancığın peşisıra gider. Çoban kızı uzaktan görünce, durumu türkü ile dile getirir:

Ağam kızı ağ Besti,
Harami koyunu bastı,
Seyis Gerger'i aştı,
Kendir kolumu kesti.

Kız bunu duyar duymaz, babasına haber vermeğe gelir. «Baba, haramiler koyunu götürmüş» der. Babası önce inanmaz. Kız ısrar edince, Ağa adamlarını toplayıp çobanın yardımına gider. Gerçekten çobanın bağlanarak koyunların götürüldüğünü görür. Çoban başından geçenleri anlatır. Ağa çobana şart koşar:

— Koyunu bu tarafa geçirirsen, kızımı sana veririm.

Çoban buna dünden razıdır. Hemen kabul eder. Aras'ın kenarına giderler. Çoban «kaval lisanı» ile baş seyisi çağırır. Seyis sürüyü peşine takıp gelir, fakat suyun ortasından geri döner; geçmeğe cesaret edemez. Çoban kavalla Karakoyun'u çağırır. Karakoyun, sürünün önüne geçerek, kendini Aras'ın suyuna vurur; suyu bu yana geçer. Sürü, bunu izler. Bu sırada Araplar (harami) işin farkına varır. Koyunları bir türlü geri çeviremezler. Koyunların hepsi geçer.

Ağa, verdiği sözünde durmaz, başka dört şartının daha olduğunu öne sürer. İkinci şartım şudur, der:

— Koyunlara bol tuz vereceğim. Durmadan otlatacaksın, 24 saat su görmeyecekler. Koyunları suya bıraktığımızda, su içirmeden sudan geri çevireceksin.

Çoban bunu da kabul eder. Sürüyü 24 saat durmadan otlatır; bol bol koyunlara tuz verirler. Öğle sıcaklığında sürüyü suya götürürler. Koyunlar suya iner inmez, çoban kaval çalarak, sürüyü «kaval dili» ile geri çağırır. Tüm koyunlar suyun kenarından ağızlarını suya vurmada geri döner. Sadece Karakoyun, suyun içine girerek orada bekler; ne su içer, ne öte yakaya geçer, ne de beri tarafa gelir. Ön ayağının biri ile suyu eşleyip durur. Ağzını suya uzatır, geri çeker, tekrar ağzını uzatır, suya vurmaz geri çeker...

Ağa, koyunların hepsinin geri dönmesine rağmen, Karakoyun'un dönmeyip, niçin öyle yaptığını sorar:

— Karakoyun niye orada bekler, acaba o niye su içmez, veya geri gelmez?

Çoban cevap verir :

— Aşam bunun sebebini sana söylemeğe yüzüm tutmaz, ama, beni söylemeğe mecbur ettin. Birgün koyunları sağarken, kızınızla birbirimize şaka yaptık. Kızınız «Karakoyun»u sağarken, memesini incitti. Onun için, Karakoyun bana biraz darılmış...

Çoban kavalı tekrar eline alır. Derdini, söylemek istediklerini kavalla Karakoyun'a anlatır. Karakoyun bundan sonra geri döner.

Ağa üçüncü şartını söyler :

— Kuzuların emişme vakti, kuzu ile koyunları birbirine katacağım. Birbirlerini emmeden seçeceksin.

Koyunları kuzuları ile karıştırırlar. Kuzular analarını, ana koyunlar da kuzularını bulmak için, bir arayış içine girer, bir meleşme başlar ki, sanırsın kıyamet kopmuş. Tam bu anda çoban kavalla koyunlara seslenir. Kaval çaldıkça hiçbir koyun, yavrusunu emzirmez ve koyunlar bir tarafa, kuzular da bir tarafa kendiliklerinden ayrılırlar.

Sıra aşanın dördüncü şartına gelir :

— Bizim kapıdaki selvi ağacı var ya, altında tam beşyüz koyun yatar. Bu ağacı bir saat içinde keseceksin...

Çoban baltayı aldığı gibi ağaca girer. Başlar rasgele vurmaya. Kız, çobanın bu ağacı bir saatte kesemeyeceğini anlayınca, köpeğe yal getirip döker. Kara kancık yala yumulur. Şapur çupur yalı içmeğe başlar. Kız köpeğe kızar ve söylenir : «Ey köpek, bu yalı öyle birden yemeğe çalışma, üstten üstten ye...» der. Bunu duyan çoban, kızın ne demek istediğini anlar. Ağacın bir yerinden başlayarak, ince ince keser ve kocaman ağacı devirir.

Ağa son şartını söyler :

— Sürüyü iki hafta içinde öyle otlatacaksın ki, en zayıf koyunun iç yağından bana bir takım don - gömlek çıksın... Yoksa...

İki hafta sonra, sürünün içinden en zayıf koyun olan Karakoyun'u keserler. İç yağından Ağa'ya bir takım don - gömlek çıkarırlar.

Ağa, çoban ile başa çıkamayacağıını görünce, kızını verir. Yedi gün, yedi gece toy çalınır, düğün olur. Çoban ile Besdi evlenerek muratlarına ererler.

Bu efsane, 29 Mart 1986 tarihinde, Ağrı / Taşlıçay - Yukarı Toklu köyünde, Musa Kaya hanesinde, Murat GENÇ, Emir KARAHAN ve Ahmet BARAKÇI'dan derlenmiştir.